

С.І. Присухін*

РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ПАПИ ІВАНА ПАВЛА II ТА СУЧАСНІСТЬ

Характерною особливістю сучасного світу є зростання впливу католицької церкви в усіх сферах соціального життя, а також зміцнення й утвердження неотомістської філософської доктрини. Католицький релігійний ренесанс є відповіддю на гостру системну кризу, що вразила постсоціалістичні країни, в тому числі й Україну. В системі духовної культури України активно розвиваються ідеї неотомізму, персоналізму, теярдизму тощо.

Різноманітні течії сучасної релігійної філософії мають багато спільних ознак і характеристик. У той же час кожна зі світових релігійних конфесій використовує власні релігійно-філософські традиції, що стали основою їх подальшого розвитку. Безперечно, що в сучасному католицизмі ключове місце посідають релігійно-філософські ідеї неотомізму, репрезентовані філософською позицією Папи Івана Павла II.

Відомо, що головним предметом неотомістської філософії є доведення істинності буття Бога (протиставлення абсолюту-Богу буття конкретних предметів). Неотомізм доводить, що Бог є творець світу видимого і невидимого. Матерія виникає в результаті божественного творіння, вона є вторинна, а отже, невічна. Буття є проблема, що вирішується за такою схемою: бути – означає бути створеним Богом. Центральним принципом неотомізму є принцип гармонії віри і розуму. Він спрямований на те, щоб вирішити суперечності між християнськими істинами і вимогами людського розуму (синхронізувати догматичні основи релігії й наукове знання), виправдати християнство перед лицем історії.

Серед багатьох неотомістських пошуків можна виокремити проблему організації діалогу католицької церкви (а також й її окремих представників) з невіруючими, з представниками інших християнських релігій, а також з представниками нехристиянських релі-

* кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

гій. Вирішення цієї проблеми має ключове значення для розвитку сучасного католицизму, а також покликане стати методологічним інструментом подолання етноконфесійних конфліктів.

У вченні католицької церкви діалог – це форма зустрічі між людьми, групами людей, що здійснюється на основі істини, правди та довіри до інших людей як окремих особистостей з метою розвитку істини про світ, щоб забезпечити такі відносини між людьми, які гарантуватимуть гідність і взаємоповагу.

Папа Іван Павло II розумів діалог у контексті ідей Папи Павла IV, який зазначав, що «церква повинна організувати діалог зі світом, в якому вона живе». Церква стає словом. Церква стає діалогом. Церква має творити мистецтво спілкування, комунікації з людьми. Головним суб'єктом спілкування має стати Бог, який спілкується з віруючими людьми по вертикалі, і таким чином організує комунікацію між віруючими по горизонталі (у тому числі і з невіруючими).

Другий Ватиканський собор заявив, що католицька церква завжди існувала як діалог. Цей діалог церква може вести з кожним, хто прагне знайти істини світу (навіть з тими, хто не вірує в Бога і проповідує атеїзм). Папа Іван Павло II підтвердив, що діалог стає найважливішим атрибутом католицької церкви і пов'язаний невід'ємною від неї місіонерською ідеєю.

Ідея діалогу між релігіями стала реальністю на II Ватиканському соборі (як принцип оновлення католицької церкви в сучасному світі). В 1964 р. був створений секретаріат зі сприяння взаємодії з нехристиянськими організаціями, а з 1988 р. діє Папська рада з організації діалогу між релігіями, у створенні якої безпосередньо брав участь Папа Іван Павло II. Як наслідок, були виокремлено засадові положення, що визначають діалог між релігіями.

На основі впевненості в істинності власних християнських позицій необхідно поважати духовні і моральні цінності різних нехристиянських релігій і вступати з ними в діалог, насамперед, у справі захисту релігійної свободи, братніх відносин, культури, соціального добробуту й миру.

II Ватиканський собор уперше дав позитивну оцінку іншим релігіям – «католицька церква не заперечує того, що істинно і свято в інших релігіях». Цю ідею активно розвивав Іван Павло II, акцентуючи увагу на тому, що головною умовою справжнього діалогу повинно бути те, що він не повинен шкодити євангельській місії католицької церкви (енцикліка Папи Івана Павла II «Діалог та блага істина»).

Специфікою діалогу з іншими релігіями є позиція, згідно з якою діалог не може бути організований з релігіями взагалі. Діалог – це вияв конкретної взаємодії, насамперед з монотеїстичними релігіями (їудаїзм та іслам), а також з такими релігіями, як індуїзм та буддизм (так виникає ісламо-християнський діалог та іудео-християнський діалог).

Католицизм орієнтує на те, що справжній діалог – це збагачення релігійних культур, але він не означає механічного синкретизму та еkleктизму. Справжній діалог – це рівність сторін. Проблема рівності сторін по-своєму визначає прихильність до власної віри й уникнення критичної позиції щодо іншої релігійної віри.

Іван Павло II спрямовував діалог на те, що проповідь істин Ісуса Христа не виключає процес евангелізації на основі формули, що була проголошена на II Ватиканському соборі: «Бог дарує людям різні шляхи до відновлення втраченої єдності з ним».

Діалог католицької церкви з іншими релігіями з погляду неотомізму й позицій, підтверджених Папою Іваном Павлом II, є паритет сторін, що означає рівну свободу пошуку Божих істин, а не доктринальні дискусії щодо головних положень віри і віровчення окремих релігійних конфесій. Надзвичайно важливим різновидом міжрелігійного діалогу стає екуменічний або міжконфесійний діалог (який спостерігається серед християнських напрямів). Незважаючи на те, кожна з окремих сторін прагне щонайбільше розвинути й поглибити специфіку власного віровчення, нове екуменічне прочитання християнських істин приводить до інтеграції у віровченні через вирішення тих чи тих доктринальних конфліктів, які розділяють християнські церкви. У 1965 р. заснована група «Ватикан-Женева», яка розробила головні принципи екуменічного діалогу, що отримало своє віддзеркалення у подальших позиціях Ватикану щодо організації міжконфесійної взаємодії. Як наслідок, сьогодні ведуться понад 100 екуменічних діалогів (місцевих, регіональних, міжнародних).

Наприклад, щодо східних православних церков екуменічний діалог містить: 1) діалог «любові» – знаки й дії взаємної підтримки істин християнського Бога, знищення перешкод, що унеможливають пошуки різними християнськими церквами; 2) діалог «істини» – шлях дискусій, що сприяє спілкуванню з метою утвердження християнської істини і віри.

Отже, сам по собі екуменічний діалог не створює єдності у вірі. Він організує готовність християнських конфесій різними шляхами через покаєння йти до Царства Небесного.

1. Красюк О. Папа і Україна. – К.: Дуліби, 2005. – 152 с.
2. Прочанин миру та надії. – К.: МБФ «Східно-Європейський екуменічний культурно-просвітницький центр», 2004.

Г.П. Оласюк*

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сучасний стан розвитку цивілізації в Україні перебуває в стані формування. Дані процеси тісно пов'язані з пошуком свого місця у світі. Ідентифікація з країнами Заходу та Сходу – основна проблема, оскільки будь-яке порівняння східного та західного типів культур не дозволяє повністю віднести себе до одного з типів. За темпом життя, манерами, психологією спілкування, традицією, схильностями і перевагами, ставленням до жінки, дитини, друзів, партнерів, до Бога та праці, начальника та підлеглого, влади та суспільства, до «можна» і «не можна» – все це є у нас особливим і неповторним, сповненим протиріч та унікального поєднання непоєднуваного. Загалом за незначного домінування рис західної культури наш східно-слов'янський менталітет і цивілізація є транзитними, перехідними, такими, що не сформувалися і поєднують різнопланові ознаки як західної, так і східної цивілізацій.

На рівні теоретичних аргументів російські та українські вчені підкреляють такі риси в менталітеті своїх народів, як максималізм, агресивність, жертвовність в ім'я ідеалів, мрійливість, невибагливість, неконструктивність. З одного боку, все це є невласливим еволюційно-реформістському й ліберально-консервативному Заходу, а з іншого – нереволюційному Сходу. В той же час східний монізм і пасивність – це теж українське, як західна продуктивність і діловитість, підприємливість та енергійність. У східних слов'ян не вшановують підступність та інтригу, проте вони й нетолерантні, погано йдуть на компроміс. Якщо полярні цивілізації уособлюють активність та інертність, то сказати щось подібне про нас – надто важко. При бажанні в менталітеті росіян та українців можна виявити будь-які риси,

* магістрант з міжнародної економіки, методист кафедри міжнародної економіки та бізнесу Університету економіки та права «Крок», м. Київ